

“ABDULHAMID CHO’LPON HIKOYALARI TAHLILI: BADIYYLIK VA IJTIMOYIY-ESTETIK QARASHLAR

*Farg’ona davlat universiteti Filologiya va tillarni o’qitish: o’zbek tili yo’nalishi
III bosqich talabasi Ahmadaliyeva Rayhona*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Cho’lpon hikoyalarining badiiy xususiyatlari, ularning g’oyaviy yo’nalishi hamda yozuvchining inson ruhiyati va jamiyat muammolarini aks ettirishdagi mahorati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Adib ijodida realizm, psixologizm va milliy ruh uyg’unligi asosiy tadqiq obyekti sifatida ko’rib chiqiladi.

Annotation: This article analyzes the artistic features of Cho’lpon’s short stories, their ideological direction, and the writer’s role in depicting human psychology and social issues from a scholarly perspective. The study focuses on the harmony of realism, psychologism, and national spirit in the author’s works.

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ художественных особенностей рассказов Чолпона, их идейной направленности, а также роли писателя в отражении психологии человека и социальных проблем. В центре внимания находятся реализм, психологизм и национальный дух в творчестве автора.

Kalit so’zlar: Cho’lpon, hikoya, psixologizm, realizm, milliy ong, jadid adabiyoti, badiiy tasvir.

Mazkur maqolada Cho’lpon hikoyalarining badiiy xususiyatlari, ularning g’oyaviy yo’nalishi hamda yozuvchining inson ruhiyati va jamiyat muammolarini aks ettirishdagi o’rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. XX asr boshlarida o’zbek adabiyotida yuz bergan yangilanish jarayonlari, avvalo, jadidchilik harakati bilan bog’liq bo’lib, bu davr adabiyoti milliy uyg’unish g’oyalarini ilgari surdi. Ana shu muhitda ijod qilgan Cho’lpon o’z hikoyalari orqali nafaqat badiiy tafakkurni boyitdi, balki jamiyatning dolzarb muammolarini ham teran aks ettirdi.

Cho’lpon hikoyalarining eng muhim xususiyatlaridan biri – realizm va hayotiylikdir. Adib voqelikni imkon qadar tabiiy va haqqoniy tasvirlashga intiladi. Uning asarlarida sun’iy dramatism yoki ortiqcha bezakdorlik deyarli uchramaydi. Aksincha, oddiy insonlar hayoti, ularning kundalik tashvishlari va ruhiy kechinmalari asosiy tasvir obyektiga aylanadi. Bu jihat yozuvchining realizm tamoyillariga sodiqligini ko’rsatadi. Hikoyalarda aks etgan voqealar ko’pincha ijtimoiy tengsizlik, qashshoqlik, jaholat kabi muammolar bilan chambarchas bog’liq bo’lib, ular orqali muallif jamiyatdagi mavjud kamchiliklarni ochib beradi.

Yozuvchining badiiy mahorati, ayniqsa, psixologik tasvirda yaqqol namoyon bo'ladi. Cho'lpon qahramonlarining ichki dunyosini ochishda nozik va chuqur yondashadi. U tashqi voqealardan ko'ra qahramonning ichki kechinmalariga ko'proq e'tibor qaratadi. Ichki monolog, tasviriy detallar, ruhiy holatni ifodalovchi badiiy vositalar orqali inson qalbidagi murakkab jarayonlar ochib beriladi. Natijada, o'quvchi nafaqat voqeani kuzatadi, balki qahramon bilan birga his qiladi. Bu esa Cho'lpon hikoyalariining estetik ta'sir kuchini oshiradi va ularni psixologik realizm namunasi sifatida baholashga imkon yaratadi.

Cho'lpon ijodida ijtimoiy muammolar talqini alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, ayollar taqdiri, ularning jamiyatdagi o'rni va erksizligi masalasi ko'plab hikoyalarda markaziy mavzulardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi ayol obrazlari orqali jamiyatdagi adolatsizliklarni fosh etadi, inson erkinligi va huquqlari masalasini ko'taradi. Bu esa adibning insonparvarlik g'oyalari va ilg'or qarashlarini namoyon etadi. Shu bilan birga, Cho'lpon o'z asarlarida jaholat va eskicha dunyoqarashni tanqid qiladi, ma'rifat va taraqqiyot g'oyalarini ilgari suradi.

Adibning badiiy uslubi ham alohida e'tiborga loyiqdir. Uning tili sodda, ravon va xalqona bo'lib, bu o'quvchi bilan bevosita muloqot hissini uyg'otadi. Cho'lpon ortiqcha murakkablikdan qochib, fikrni aniq va ta'sirchan ifodalashga intiladi. Shu bilan birga, ramziy ma'nolar va badiiy detallar orqali asarning mazmuni yanada chuqurlashtiriladi. Bu esa yozuvchi ijodining nafaqat mazmun, balki shakl jihatidan ham mukammalligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Cho'lpon hikoyalari o'zbek nasrining rivojida muhim bosqich hisoblanadi. Ular realizm, psixologik chuqurlik va ijtimoiy muammolarni yoritishdagi mahorati bilan ajralib turadi. Yozuvchining asarlari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, inson ruhiyati va jamiyat muammolarini anglashda muhim manba sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdulhamid Cho'lpon. Asarlar to'plami. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999.
3. Qosimov B. O'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2004.
4. Rasulov A. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Sharq, 2010.
5. Yo'ldoshev Q. Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.